

**ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ:
ЗАКОНОДАВЧІ ТА ПРАВАЗАСТОСОВЧІ АСПЕКТИ****LEGAL REGIME OF OBJECT OF STATE PROPERTY RIGHTS:
LEGISLATIVE AND ENFORCEABLE ASPECTS**

**Москалюк Н.Б., к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри безпеки, правоохоронної діяльності та фінансових розслідувань
Тернопільський національний економічний університет**

У статті досліджуються законодавчі та правозастосовчі аспекти правового режиму об'єктів права державної власності. При дослідженні історичних аспектів встановлення правового режиму власності автор наполягає на невірності переконання, що приватна власність і ринкова економіка зможуть забезпечити добробут та процвітання народу. Хибність думки, що саморегулювання ринку без стабільного державного контролю зможе надати збалансованості економіці країни була доведена. Саме вона спровокувала негативні економічні наслідки, що мали місце в багатьох державах світу. У зв'язку з цим вказується, що при забезпеченні економічного порядку у країні покладатися лише на принципи приватної власності є недоцільним.

При дослідженні об'єктів права державної власності автору вдалось виділити їх особливості. Зокрема, майно, яке знаходиться в державній власності, за своїм правовим режимом складається з двох видів. Одне закріплене за державними юридичними особами. Інше майно не закріплюється за такими особами, а цим майном держава відповідає за своїми зобов'язаннями в разі недостатності грошових коштів для погашення заборгованості. Також особливістю даних об'єктів є презумпція державної власності на об'єкти, що є виключною власністю народу України. Ще однією характерною особливістю об'єктів права державної власності є повноваження держави як власника, які здійснює вона через управління даним майном.

Важливу частину дослідження автор присвятив висвітленню іноземного досвіду встановлення правового режиму об'єктів права державної власності і перспективам його використання в Україні.

Важливим висновком автора є те, що варто на законодавчому рівні більш детально охарактеризувати правовий режим об'єктів державної власності, визначити основні групи даних об'єктів за сферами діяльності, прописати порядок їх реєстрації та обліку. Що стосується управління об'єктами, автор переконаний у необхідності налагодження відповідної системи прогнозування економічного ефекту від застосування процедур приватизації, корпоратизації, реприватизації та інших, які супроводжують процес перетворення форм власності і спричинені найчастіше неякісним управлінням.

Ключові слова: державна власність, об'єкти права державної власності, правовий режим об'єктів.

The legislative and enforceable aspects of the legal regime of objects of state property rights were explored in the article. Investigating the historical aspects of establishing a legal regime of property, the author insists on the false statement that private property and a market economy can ensure the well-being and prosperity of the people. The false of position concern self-regulation of the market without stable state control can give balance to the country's economy was proved. This position has provoked the negative economic consequences that have occurred in many countries of the world. Therefore, it was emphasized that it is inappropriate to rely solely on the principles of private property while ensuring economic order in the country.

Exploring the objects of state property, the author highlighted their features. In particular, state-owned property by its legal regime consists of two types. Some property is assigned to the state legal entities. Other property is not assigned to such persons, and with this property, the state is responsible for its obligations in case of insufficient funds to repay the debt. Also a feature of these objects is the presumption of state ownership of objects that are the exclusive property of the people of Ukraine. Another characteristic feature of state property objects rights is the authority of the state as the owner to exercise it through the management of the property.

The author devoted an important part of the research to the coverage of the foreign experience of establishing the legal regime of objects of state property objects and the prospects of its use in Ukraine.

An important author's conclusion is that it is necessary to characterize in more detail the legal regime of state-owned objects at the legislative level, to identify the main groups of these objects by the areas of activity, to prescribe the procedure for their registration and accounting.

Concerning object management, the author is convinced of the need to establish an appropriate system for predicting the economic impact of the privatization, corporatization, re-privatization and other procedures that accompany the process of ownership transformation and is often caused by poor management.

Key words: state property, objects of state property rights, legal regime of objects.

У наш час відносини власності створюють економічне підґрунтя будь-якого суспільства. Тривалий час догматичною була переконаність у тому, що приватна власність і ринкова економіка зможуть забезпечити добробут та процвітання народу. Саморегулювання ринку, позбавлене стабільного державного контролю та опіки, зможе, на думку представників ринкового фундаменталізму, надати збалансованості та системності економіці країни. Проте, хибність цього твердження спровокувала негативні економічні наслідки, що сколихнули багато держав світу. Тому для забезпечення економічного порядку у країні покладатися лише на принципи приватної власності представляється лише недоцільним. Адже, за умов різноманіття форм власності, переваги однієї з них повинні компенсувати недоліки інших форм власності, позитивний економічний ефект яких також не можна ставити під сумнів.

Державна власність є важливим елементом ринкової економіки. Адже задачі розвитку інфраструктури, реконструкції деяких галузей промисловості, забезпечення

енергією й сировиною, фінансування та організації діяльності державних науково-дослідних установ вимушений узяти на себе саме державний сектор економіки.

Державна власність сьогодні як ніколи відіграє важливу роль в економіці України. Як соціальна цінність вона є всенародним надбанням, що використовується для досягнення основних цілей та виконання функцій держави. Незаперечним є й те, що саме державна власність є основою економічної безпеки нашої держави.

Зважаючи на соціально-економічну роль державної власності, питання правового режиму її об'єктів є вкрай актуальним на сьогодні. Дослідження даного питання є необхідним і для удосконалення правового регулювання відносин державної власності в Україні і для ефективного правозастосовчого процесу.

Варто зазначити, що зі зміною політичних формацій та здійсненням перетворень у сфері економіки, відносини власності значною мірою ускладнюються, а це сприяє їх ретельному вивченню представниками і економічних

і правових наук. Серед відомих економістів – дослідників права державної власності слід назвати Й. Барцеля, Л. де Алессі, Г. Демсеца, М. Йенсена, Г. Еаламрезі, У. Меклінга, Д. Норта, Р. Познера, С. Пейовіча, О. Уільямсона, Е. Фаму та ін. Серед вчених-юристів слід виділити таких національних та зарубіжних вчених як: М. К. Галянтич, О. В. Дзера, Ю. О. Заїка, Р. А. Майданик, С. О. Мічурін, І. В. Спасибо-Фатєєва, С. О. Харитонов, Р. Б. Шишка, В. А. Комаров, Г. Л. Крушельницька, А. О. Романюк, О. А. Устименко, В.Л. Пількевич, В.В. Джарти, О.О. Кравчук, А.В. Вінницький, С.І. Файнгерш, О.К. Дзибик, І.В. Спасибо-Фатєєва, Ю.М. Дзера та інших. Попри значну кількість публікацій щодо права державної власності в цілому, питання правового режиму об'єктів права державної власності залишається малодослідженим.

Відтак, метою даної статті є аналіз норм законодавства України, що визначають правовий режим об'єктів права державної власності, виявлення недоліків правового регулювання, а також формування пропозицій щодо його вдосконалення.

Аналізуючи особливості права державної власності, звернемось до наукового дослідження Харитонова С.О. та Старцева О.В., які вказують, що: «Право державної власності – це влада держави використовувати, тобто управляти, володіти, користуватися, розпоряджатися майном, яке їй належить. Суб'єктом є держава Україна, що представляє спільні інтереси народу. Вона може бути власником будь-яких речей, навіть тих, які вилучені з цивільного обігу та обмежені в обігу. Тобто, у державній власності знаходяться грошові кошти, майно, які належать державі Україна. Згідно закону, коло об'єктів права державної власності не обмежене» [1, с. 286]. Тож держава як суб'єкт власності відрізняється від приватних та колективних власників тим, що майно, яким вона володіє, не залежить від статусу оборотоздатності. І вилучені із цивільного обороту і обмежено оборотоздатні об'єкти цивільних прав є повноцінними об'єктами державної власності.

Попри те, що класифікації речей наукою цивільного права вироблено значну кількість, нами аналізуватиметься саме класифікація за оборотоздатністю, оскільки саме ця класифікаційна характеристика відмежує державну власність від інших форм власності. Нагадаємо, що оборотоздатністю слід вважати «можливість особи вільно розпоряджатися ними шляхом оплатної чи безоплатної передачі у власність чи володіння іншим суб'єктам» [2, с. 37].

Варто відзначити, що за нормами ЦК України (ст. 178), види об'єктів цивільних прав, перебування яких у цивільному обороті не допускається (об'єкти, вилучені з цивільного обороту), мають бути прямо встановлені у законі. Види об'єктів цивільних прав, які можуть належати лише певним учасникам обороту або перебування яких у цивільному обороті допускається за спеціальним дозволом (об'єкти, обмежено оборотоздатні), встановлюються законом [3]. Всі інші об'єкти цивільних прав можуть вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування або іншим чином.

Досліджувані відмінності у статусі речей, залежно від оборотоздатності, були встановлені ще Римським приватним правом. Так, вилученими з обігу речами вважалися повітря, проточна вода, моря з усім вмістимим. До цієї групи римляни відносили також публічні речі, тобто речі, що належали римському народу: громадські будинки, укріплення, театри, стадіони, бані, державну землю та рабів. Вилученими з обігу вважалися й речі божественного права, що призначались для релігійних цілей і тому вони не могли бути об'єктами власності окремих осіб: храми, їх оздоблення, місця поховання померлих. Всі інші речі були в обігу [4, с. 87]. Як бачимо, римське право в категорії вилучених з обігу вважало речі і які належать римському народу, і які належать державі, як суб'єкту публічної влади.

На таких же підставах поділяються речі, що вилучені із цивільного обороту і в сучасному національному законодавстві. Так, Конституція України у ст. 13 визначає: «Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією»[5]. Відтак всі інші вилучені із цивільного обороту речі вважатимуться власністю держави Україна. Визначення приналежності вказаних об'єктів до об'єктів права власності Українського народу є вкрай важливим, оскільки найвища юридична сила Конституції України гарантує втілення вказаної норми у життя. Як справедливо зазначає Н.С.Кузнєцова, «в Україні, як і в усіх Країнах СНД, вихідні засади права власності, становлять саме конституційні норми» [6, с. 7]. Ми відомо вчену в цьому цілком підтримуємо, вважаючи, що закладення основних засад права власності на конституційному рівні дозволяє еволюціонувати законодавству нижчої юридичної сили без шкоди суб'єктам права власності.

Нагадаймо, що згідно ст. 178, види об'єктів цивільних прав, перебування яких у цивільному обороті не допускається (об'єкти, вилучені з цивільного обороту), мають бути прямо встановлені у законі. Попри наявність вказаної норми, окремого закону, що визначив би такі види об'єктів ще досі не прийнято. Чинною є Постанова Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна» від 24 січня 1995 року [7], в якій встановлюється перелік видів майна, що не може перебувати у власності громадян, громадських об'єднань, міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав на території України, а також спеціальний порядок набуття права власності громадянами на окремі види майна.

Так, вилученими з обігу вважаються:

1. Зброя, боєприпаси (крім мисливської і пневматичної зброї, зазначеної в додатку N 2, і боєприпасів до неї, а також спортивної зброї і боєприпасів до неї, що придбаваються громадськими об'єднаннями з дозволу органів внутрішніх справ), бойова і спеціальна військова техніка, ракетно-космічні комплекси.
2. Вибухові речовини й засоби вибуху. Всі види ракетного палива, а також спеціальні матеріали та обладнання для його виробництва.
3. Бойові отруйні речовини.
4. Наркотичні, психотропні, сильнодіючі отруйні лікарські засоби (за винятком отримуваних громадянами за призначенням лікаря).
5. Протиградові установки.
6. Державні еталони одиниць фізичних величин.
7. Спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації.
8. Електрошокові пристрої та спеціальні засоби, що застосовуються правоохоронними органами, крім газових пістолетів і револьверів та патронів до них, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії [8].

Як бачимо, встановлений перелік речей фактично направлений на забезпечення національної безпеки держави, відтак до виключних об'єктів державної власності вказані речі попали через свою особливу «безпекову» природу. І основне призначення таких речей у державній власності – не отримання прибутку, а забезпечення безпеки своїх громадян.

Звісно, державі Україна належить не лише майно, що вилучене із цивільного обігу, а й те, що використовується з суспільно корисною метою. Частка державного сектора в економіці України за дев'ять місяців 2019 року становила 12,2% від загальної кількості. Тобто, держава володіє основним капіталом, вартість якого перевищує 10% від

загальної вартості основних засобів в економіці України [9, с. 232]. Вказана цифра є немалою, як може здатись на перший погляд. Так, за інформацією Фонду державного майна України станом на 01 липня 2019 року за підсумками проведеної інвентаризації об'єктів державної власності, в Реєстрі обліковуються: 20,6 тис. юридичних осіб, які діють на основі лише державної власності і належать до сфери управління відповідного суб'єкта управління; 444 господарських організацій з корпоративними правами держави; більше 1 млн. об'єктів державного майна, з яких: 565,0 тис. об'єктів нерухомого майна державних підприємств, установ, організацій; 558,1 тис. об'єктів державного майна, яке не увійшло до статутних капіталів господарських товариств у процесі корпоратизації, але залишилося на їх балансі; 26,4 тис. об'єктів державного майна, яке не увійшло до статутних капіталів господарських товариств у процесі приватизації, але залишилося на їх балансі [10].

В якості порівняння вкажемо, що на даний час в Європейському Співтоваристві на державних об'єктах зайнято більше 8 млн. чоловік — майже 11,0 % всіх працюючих за наймом. На них доводиться 12,5 % знов створеної власності і майже 20,0 % валових капіталовкладень до основних фондів (без сільськогосподарства). Максимальна частка держсектора у ВВП Греції – 23,2%; мінімальна – в Нідерландах – 8,3 %. Державні підприємства переважають в енергетиці (близько 70,0 % всіх зайнятих і цієї галузі в Європейському Співтоваристві), на транспорті і в зв'язку (близько 60,0 % зайнятих); у фінансовому секторі (30,0 %) [11].

Варто відмітити, що вплив державного сектора великий також у Австрії, Франції, Іспанії, Італії, Португалії, зокрема, у таких галузях, як автобудування, металургія, суднобудування, харчова промисловість, атомна енергетика, дослідження космосу, хімія тощо. Наприклад, в Італії є міністерство управління пакетами акцій, які знаходяться в державній власності [12, с. 100].

В державному секторі значне місце займають державні резерви сировини, палива, продовольства, які забезпечують національну безпеку будь-якої країни і сприяють економічній стабільності. У світі відома роль стратегічних запасів рідкоземельних та кольорових металів США, які уряд США частково продає при підвищенні світових цін. Після початку енергетичної кризи у багатьох країнах Західної Європи та в Японії створювались державні резерви рідкого палива для захисту національних господарств від можливого нафтового ембарго або різкого підвищення цін [13, с. 58]. Саме вказані приклади і доводять, що Україна за часткою об'єктів державної власності займає середнє місце, в порівнянні з країнами Європейського Союзу. Також, як і в іноземних країнах, державна власність використовується в першу чергу для забезпечення суспільних інтересів, в тому числі забезпечення безпеки.

Повертаючись до питання наявного в державній власності майна, слід вказати, що законодавство до цих об'єктів відносить майно, у тому числі грошові кошти, яке належить державі Україна (ст. 326 ЦКУ). Закон України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 року № 185-V об'єктами управління державної власності визнає:

- майно, яке необхідне для здійснення діяльності Верховної Ради України та інших державних органів;
- землю;
- майно Збройних Сил України, прикордонних та внутрішніх військ, органів державної безпеки;
- оборонні об'єкти. До яких відносяться всі підприємства, що виготовляють елементи озброєння, отруйні та вибухові речовини, радіоактивні матеріали, космічні і літальні апарати, ракетні носії, воєнне спорядження, підприємства і об'єкти, що забезпечують запуск, супровід і обслуговування космічних апаратів, здійснюючи

дослідно-конструкторські та науково-дослідницькі роботи в зазначених галузях. До цієї категорії належать також об'єкти зв'язку та інженерної інфраструктури тощо;

- системи транспорту, зв'язку й інформації, які мають загальнодержавне значення;
- єдину енергетичну систему;
- національний банк, його установи;
- грошові кошти державного бюджету;
- страхові, резервні та інші фонди;
- майно держпідприємств;
- об'єкти соціально-культурної сфери;
- майно навчальних закладів;
- інше майно, що становить матеріальну основу суверенітету України. У державній власності може перебувати інше майно, що передане у власність України іншими державами, чи юридичними особами або громадянами [8].

Об'єкти, що належать до державної власності також можуть поділятися на інші види, окрім характеристики оборотоздатності. Йдеться про закріплення за державними юридичними особами. Відтак, надра, земля, інші природні ресурси, грошові кошти державного та місцевих бюджетів, алмазний, валютний фонди, золотий запас є незакріплені за юридичними особами. Цим майном держава повинна відповідати за своїми зобов'язаннями в разі недостатності грошових коштів для погашення заборгованості. Також особливістю даних об'єктів є презумпція державної власності на об'єкти, що є виключною власністю народу України. Всі інші, відповідно, закріплюються за юридичними особами.

Майно, що належить державі, можна також поділити на те, яке підлягає приватизації, і те, що не може бути приватизоване. Саме цей розподіл підлягає чи не найбільшим змінам. Йдеться про те, що вилучені з обігу речі як були встановлені 1995 році, так і є такими станом на сьогодні. А перелік об'єктів, що не підлягають приватизації є динамічним, і фактично кожне оновлення влади в Україні цей перелік бачить по-новому, причому в сторону суттєвого скорочення. Так, Закон України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» від 1999 року піддавався змінам більше 30 разів, а 2 жовтня 2019 року взагалі втратив свою чинність. Новою владою прийнято рішення про передавання під приватизацію лише у 2020 році більше 300 об'єктів права державної власності.

З приводу об'єктів, що передаються під приватизацію, хотілось би зазначити наступне: добре, якщо б зміна форми власності по конкретному об'єкту дійсно переслідувала блягу мету збитковий підприємства зробити прибутковими. На практиці ж маємо докорінно інше – на підприємстві спеціально здійснюється неефективне управління для того, щоб в подальшому передати його під приватизацію. Причому зі сторони нових власників часто виступають саме ті особи, які і здійснювали це неефективне управління. Приведемо приклад без називання імен, що підтверджує не завжди благий намір зміни форми власності. Отож, ВАТ "Акціонерна компанія "...", як один із об'єктів, що підлягають приватизації, була піддана експрес-аналізу (аналітичний скоринговий показник, сформований на основі розрахованих значень факторів експрес-аналізу YouControl, що відображає рівень ретельності, з якою рекомендується здійснювати перевірку досліджуваної компанії її контрагентам). Завдяки цьому вдалось встановити, що статус суб'єкта господарювання – в стані припинення; платник податків має податковий борг банку 58 млн. грн.; по ВАТ є відомості у справі про банкрутство; кількість судових справ за останні 3 роки – 65; відкрито 1 виконавче провадження. По вказаній компанії аналіз видав результат щодо високої ймовірності настання несприятливих фінансових наслідків та незадовільного рівня фінансової стійкості. Останнє твердження ніби і не викликає здивувань, зважаючи на фактичний стан банкрутства компанії.

Цікаво, що система видає дані про 197 офіційних повідомлень щодо продажу майна цією компанією.

Важливим результатом дослідження є те, що компанія пов'язана із національним публічним діячем. Саме ця позиція викликала у нас неабиякий інтерес. Національні публічні діячі, нагадаємо, – це особи, що займають особливо відповідальне становище, яке пов'язане із можливістю виникнення конфліктів інтересів та здійснення впливу (в тому числі незаконного) і у сфері господарської діяльності. Зв'язком керівника/ засновника (учасника)/ кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи із національним публічним діячем, вважається узгоджена господарська діяльність таких осіб, у тому числі спільний вплив на господарську діяльність суб'єкта господарювання. Пов'язаними особами вважаються також члени сім'ї (особи, які перебувають у шлюбі, а також їхні діти, у тому числі повнолітні, батьки, особи, які перебувають під опікою і піклуванням, інші особи, які спільно проживають та пов'язані спільним побутом) [16]. Отож, серед бізнес-партнерів керівника материнської компанії як мінімум три особи мають статус національних публічних діячів і саме вони будуть зацікавлені в процесі приватизації. З огляду на те, що масштаби впливу публічних діячів і наслідки конфліктів інтересів є значно більшими порівняно із іншими суб'єктами, господарська діяльність до якої такі особи причетні (зокрема, фінансові операції) мають ретельно перевірятися.

Наявність високоефективного інформаційного забезпечення на сучасному етапі розвитку суспільства мало би стати в нагоді для протидії певним корупційним схемам в процесі зміни форми власності. Відтак, об'єкти, в результаті перевірки яких виникає підстава вважати навмисним неефективне управління, мають бути відключені зі списку об'єктів приватизації. Це дасть можливість не втратити цінні підприємства з державної власності і,

налагодивши ефективний менеджмент, досягти його прибутковості. Якщо ж компанію вже приватизовано, то доведення факту шахрайських дій публічними діячами в спілці з керівництвом компанії має стати передумовою до реприватизаційних процесів.

Підводячи підсумок нашому дослідженню, слід вказати на наступне:

На сьогоднішній день об'єкти державної власності є фундаментальною основою забезпечення економічної безпеки нашої держави. Соціальна спрямованість цього виду власності полягає у тому, що мета значної частини використання об'єктів такої власності – захистити життя і здоров'я своїх громадян, вберегти незалежність та територіальну цілісність нашої держави. Інша ж частина передбачена для отримання прибутків державою, а відтак залежить від ефективності управління нею. Закріплення єдиних критеріїв оцінки ефективності їх діяльності для всіх суб'єктів господарювання, незалежно від форми власності, потребує налагодження відповідної системи прогнозування економічного ефекту від застосування процедур приватизації або реприватизації.

Держава може володіти, користуватися і розпоряджатися усіма видами речей, незалежно від їх оборотоздатності, чого не скажеш про суб'єктів інших форм власності. Цю перевагу слід вміло використовувати і отримані від господарської діяльності прибутки направляти в русло забезпечення економічної стабільності та добробуту нашої держави.

Правове забезпечення режиму об'єктів права державної власності повинно відповідати кращим світовим стандартам і належне інформаційно-аналітичне забезпечення має стати передумовою до законодавчої вимоги його застосування в питаннях дослідження ефективності управління компаніями при прийнятті рішення щодо долі об'єкта державної власності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Харитонов Є.О., Старцев О.В. Цивільне право України. Підручник. Київ: Істина, 2007. 816 с.
2. Скрипник В. Речі, обмежені в цивільному обороті, як об'єкти цивільних прав. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №1. С. 36-40.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, №№ 40-44, ст.356.
4. Майданик Р.А. Речове право: підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
6. Кузнецова Н. Власність як основа громадянського суспільства і демократичної держави. *Право України*. 2011. №5. С. 7.
7. Постанова Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна» від 24 січня 1995 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2471-12>
8. Закон України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 року № 185-V. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2006, № 46, ст.456.
9. Кравчук О.О. Державна власність як матеріальна основа діяльності держави в сучасних умовах: деякі питання ефективності управління. *Держава і право*. 2011. Вип. 54. С. 232-239.
10. Інформація щодо формування та ведення Єдиного реєстру об'єктів державної власності станом на 01.10.2019 р. URL: <http://www.spfu.gov.ua/ua/content/spf-stateproperty-info.html>
11. Груба Г.І. Форми і функції державної власності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 14. С. 80-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2011_14_20
12. Кужель М.Ю. Проблеми формування корпоративного сектору державної форми власності. *Економіка: проблеми теорії та практики: 36. наук. пр.* Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. № 219, том 1. С. 92-102.
13. Мельник Л.Ю., Корецький М.Х. Держава і власність. Дніпропетровськ: Січ, 2002. 249 с.
14. Груба Г.І. Форми і функції державної власності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 14. С. 80-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2011_14_20
15. Інформація щодо формування та ведення Єдиного реєстру об'єктів державної власності станом на 01.10.2019 р. URL: <http://www.spfu.gov.ua/ua/content/spf-stateproperty-info.html>
16. <https://youcontrol.com.ua/> – офіційний сайт он-лайн сервісу перевірки компаній